

Lectures Fons Raimon Panikkar

Biblioteca Barri Vell

Poètica del pensament. Octavio Paz llegit en clau panikkariana

a càrrec de
Eduard Muntaner Perich
enginyer informàtic
investigador a UdiGital.Edu (UdG)
30 de març de 2016

Lectures del Fons Panikkar

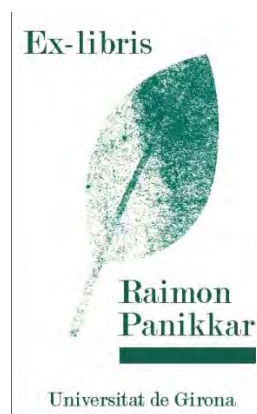
**Poètica del pensament.
Octavio Paz llegit en clau *Panikkariana***

Eduard Muntaner Perich

«El hombre es su imagen: él mismo y aquel otro. A través de la frase que es ritmo, que es imagen, el hombre —ese perpetuo llegar a ser— es. La poesía es entrar en el ser.»

Octavio Paz, *El arco y la lira*

Biblioteca UdG Barri Vell, 30 de març de 2016

Índex

1.- El pensament en la poesia i la poètica del pensament

2.- La poesia dins de la biblioteca de Raimon Panikkar

3.- L'obra d'Octavio Paz dins de la biblioteca de Raimon Panikkar

4.- Raimon Panikkar i Octavio Paz. Trobades a Delhi (1964) i a Mèxic (1984)

- Fragment de vídeo (conversa a Mèxic pel 70è aniversari de Paz)

5.- Panikkar i Paz de costat: fragments i poemes

- L'home i l'univers

- El silenci

- El misteri

- Visió advàitica

- La circularitat del temps

6.- Blanco. Poema

- Fragment de vídeo (obra del Festival Temporada Alta 2007)

7.- Bibliografia

1.- El pensament en la poesia i la poètica del pensament

Wanderer Above the Mist, Caspar David Friedrich, 1818.

La poesia i la filosofia estan connectades de moltes maneres i en múltiples nivells. Ambdues aspiren a conèixer, i fan servir la mateixa matèria prima: les paraules; però cadascuna té els seus propis recursos i estratègies.

Des de sempre han existit poetes que han abordat temes filosòfics en les seves obres, o que han fet servir argumentacions filosòfiques per a desplegar les seves metàfores, imatges i ritmes. Per altre costat, pensadors i filòsofs han fet servir formes literàries poètiques per a comunicar les seves idees, i de fet, no hi ha filosofia sense estil, escriptura i creació literària. Al llarg de la història és fàcil veure diàlegs i ponts entre el pensament i el poema, entre la metàfora i el concepte, entre les raons i els somnis.

Aquest serà el tema central, que de manera implícita, impregnarà tota aquesta sessió sobre Paz i Panikkar.

«El hombre se acerca, por medio de la poesía, con más rapidez al filo donde el filósofo y el matemático vuelven la espalda en silencio.»

Federico García Lorca, parlant sobre el *Romancero Gitano*

«Tot pensament comença amb un poema.»

Alain, sobre *La jove parca*, de Paul Valéry

«Allà on la filosofia i la literatura s'engranen, allà on litiguen l'una amb l'altra en la forma o el contingut, es poden sentir els ressons de l'origen. El geni poètic del pensament abstracte s'encén, es fa audible. L'argument, encara que analític, té el seu propi batec. Es fa oda. Hi ha res que expressi més bé els moviments finals de la *Fenomenologia de l'esperit* de Hegel que el «*Non, rien de rien, non...*» d'Edith Piaf, una doble negació que tal vegada Hegel hauria lloat?»

George Steiner, *La poesia del pensament*

«El pensament és la poesia originària que precedeix a tota art poètica.»

Heidegger

2.- La poesia dins de la biblioteca de Raimon Panikkar

Dins del catàleg accessible online del Fons Panikkar apareixen més de 150 referències que inclouen les paraules clau *poesia*, *poema*, *poètica* (o les seves variants en altres llengües). Tot i així molt títols de poesia s'escapen amb aquesta cerca. Caldria fer un estudi exhaustiu, tot i queda palès que la biblioteca de Panikkar conté centenars de volums de poesia (o sobre la poesia), i que per tant és una temàtica important dins del fons.

Vet aquí alguns exemples de poesia extrets del fons, pertanyents a tots els temps i indrets, donant-nos una idea de com fou d'important la poesia per a Panikkar.

Abrams, Sam.

Cants espirituals catalans

Barcelona: Fundació Joan Maragall, Cristianisme i Cultura: Claret, 2001.

Anònim, 1200

Poema del Cid [versión métrica y prólogo de Francisco López Estrada]

Valencia: Castalia, 1974.

Blake, William, 1757-1827.

The Complete poetry and prose of William Blake [edited by David V. Erdman; commentary by Harold Bloom]

New York: Anchor Press, 1982.

Blanch, Antoni.

Poesia i transcendència: lectura de les Elegies de Bierville de Carles Riba

Barcelona: Fundació Joan Maragall : Claret, 2004.

Calderón de la Barca, Pedro, 1600-1681

La Vida es sueño; El Alcalde de Zalamea

Barcelona: RBA, 1994

Dante Alighieri, 1265-1321.

La Divina comèdia

Barcelona: Alpha, 1950-1952

Dickinson, Emily, 1830-1886.

Love poems

New York: Peter Pauper, [19--?]

Eliot, T. S. (Thomas Stearns), 1888-1965.

The Complete poems and plays of T. S. Eliot.

London: Faber and Faber, 1969.

Graves, Robert, 1895-1985.

D'amor: trenta poemes [traducció i edició de Josep M. Jaumà]

Barcelona: Edicions 62, 1991.

Joan de la Creu, sant, 1542-1591.

The Poems of St John of the Cross [spanish text with a translation by Roy Campbell]
New York: Pantheon Books Inc., 1953.

Kabīr, ca. 1440-ca. 1518.

One hundred poems of Kabir [translated by Rabindranath Tagore]
London: Macmillan, 1945.

Machado, Antonio, 1875-1939

Antología poética
Barcelona: Nauta, cop. 1970

Mayor Zaragoza, Federico.

Aguafuertes: [poemas 1985-1990]
Málaga: Litoral, 1968.

Neruda, Pablo, 1904-1973.

Canto general
Buenos Aires: Losada, 1955

Quevedo, Francisco de, 1580-1645

Obras completas
Madrid: Aguilar, 1974

Rilke, Rainer Maria, 1875-1926.

Elegías de Duino = Duineser elegien [edición y traducción de Jenaro Talens]
Madrid: Hiperión, 1999.

Safo, 650/610-580 a. C.

Trece poemas reconstituidos del libro I [introducción, traducción rítmica y notas de Manuel Fernandez-Galiano]
Madrid: [s.n.], 1979.

Shakespeare, William, 1564-1616

The Tragedy of King Lear
New York: Appleton-Century-Crofts, cop. 1949

Tagore, Rabindranath, 1861-1941.

Obra selecta: poemas [traducció de Maria de Quadres]
Andorra la Vella: Andorra, cop. 1968.

Verdaguer, Jacint, 1845-1902.

Poemes llargs. Teatre [a cura de Joaquim Molas i d'Isidor Cònsul]
Barcelona: Proa, 2003.

Whitman, Walt, 1819-1892.

Leaves of grass
New York: Books, Inc., [19--?]

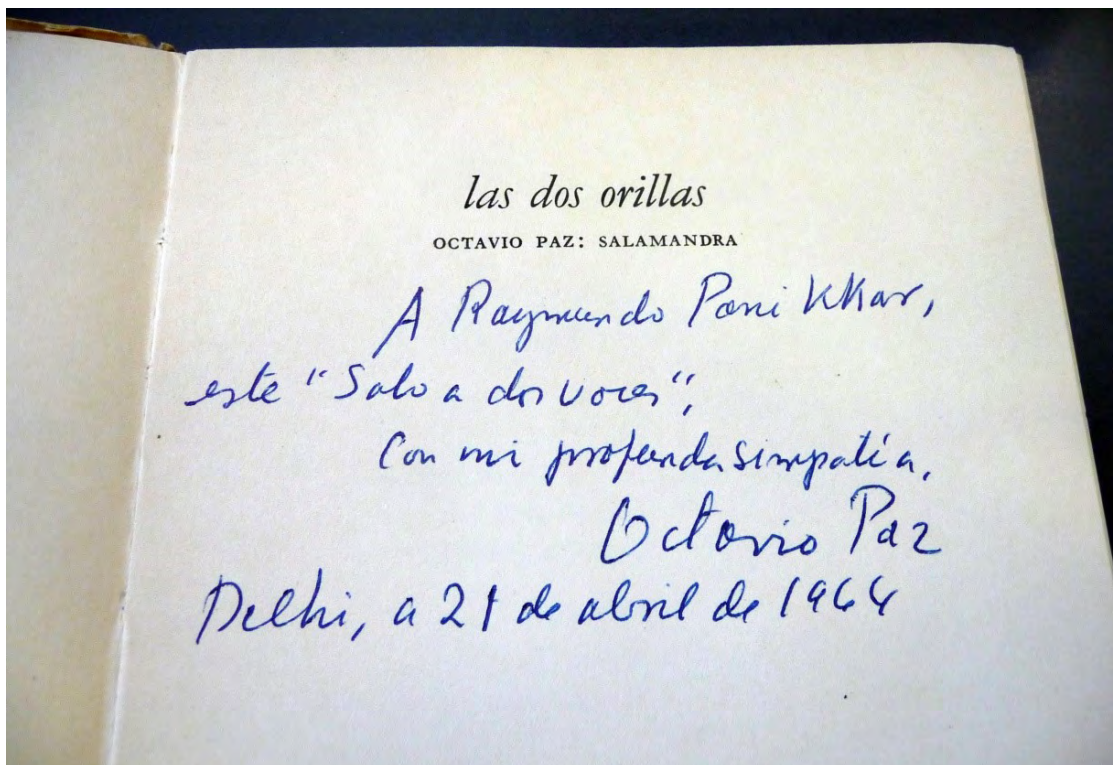
3.- L'obra d'Octavio Paz dins de la biblioteca de Raimon Panikkar

<p><i>Obras completas</i> (Obra poética) Paz, Octavio, 1914-1998 Barcelona: Círculo de Lectores, 1991</p> <p><i>Conjunciones y disyunciones</i> Paz, Octavio, 1914-1998 México, D.F.: Joaquín Mortiz, 1978</p> <p><i>Sor Juana Inés de la Cruz o las trampas de la fe</i> Paz, Octavio, 1914-1998 México: Fondo de Cultura Económica, 1983</p> <p><i>Pasado en claro</i> Paz, Octavio, 1914-1998 México, D.F.: Fondo de Cultura Económica, 1975</p> <p><i>El Mono gramático</i> Paz, Octavio, 1914-1998 Barcelona: Seix Barral, 1974</p>	<p><i>Selected poems</i> Paz, Octavio, 1914-1998 Bloomington: Indiana University Press, 1963</p> <p><i>Salamandra, 1958-1961</i> Paz, Octavio, 1914-1998 México: Joaquín Mortiz, 1962</p> <p><i>Pierre de soleil</i> Paz, Octavio, 1914-1998 Paris: Gallimard, cop. 1962</p> <p><i>El Laberinto de la soledad</i> Paz, Octavio, 1914-1998 México, D.F.: Fondo de Cultura Económica, 1959</p> <p><i>Fernando Pessoa: antología</i> Pessoa, Fernando, 1888-1935 / prólogo, selección y traducción de Octavio Paz México: Universidad Nacional Autónoma de México, 1962</p>
---	--

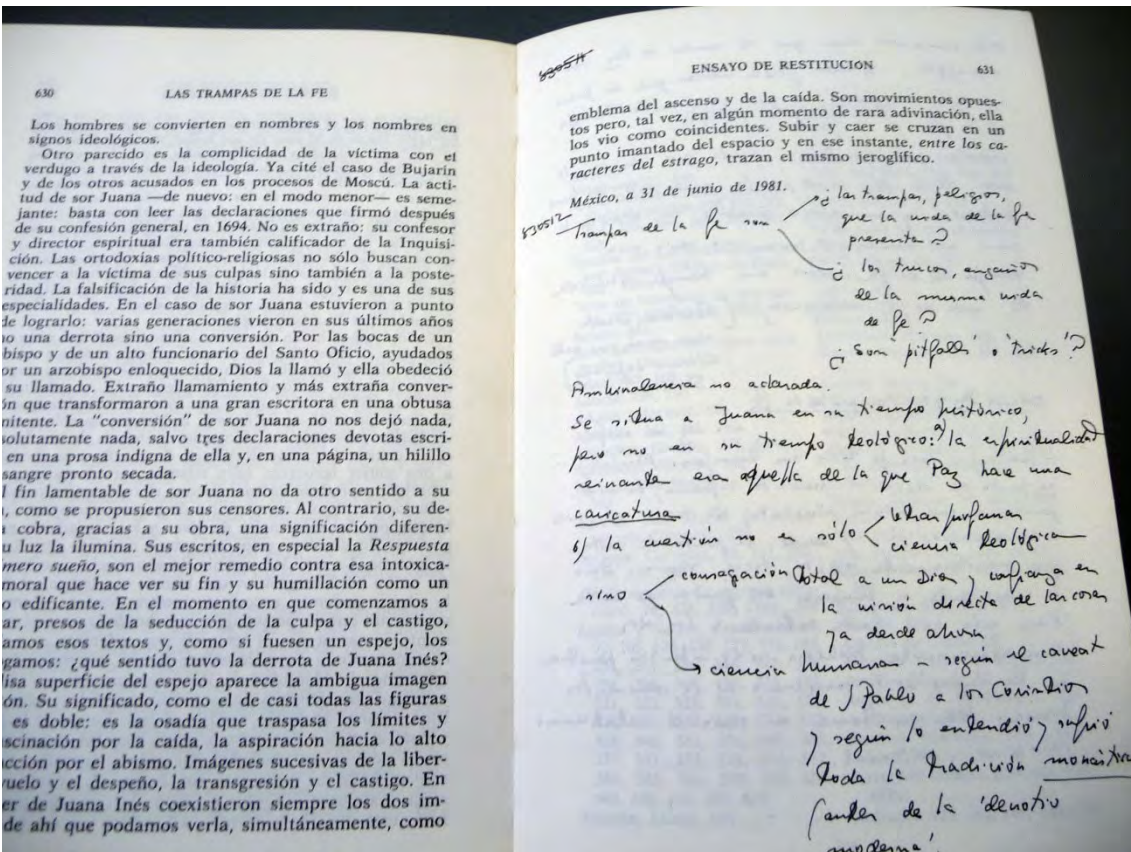
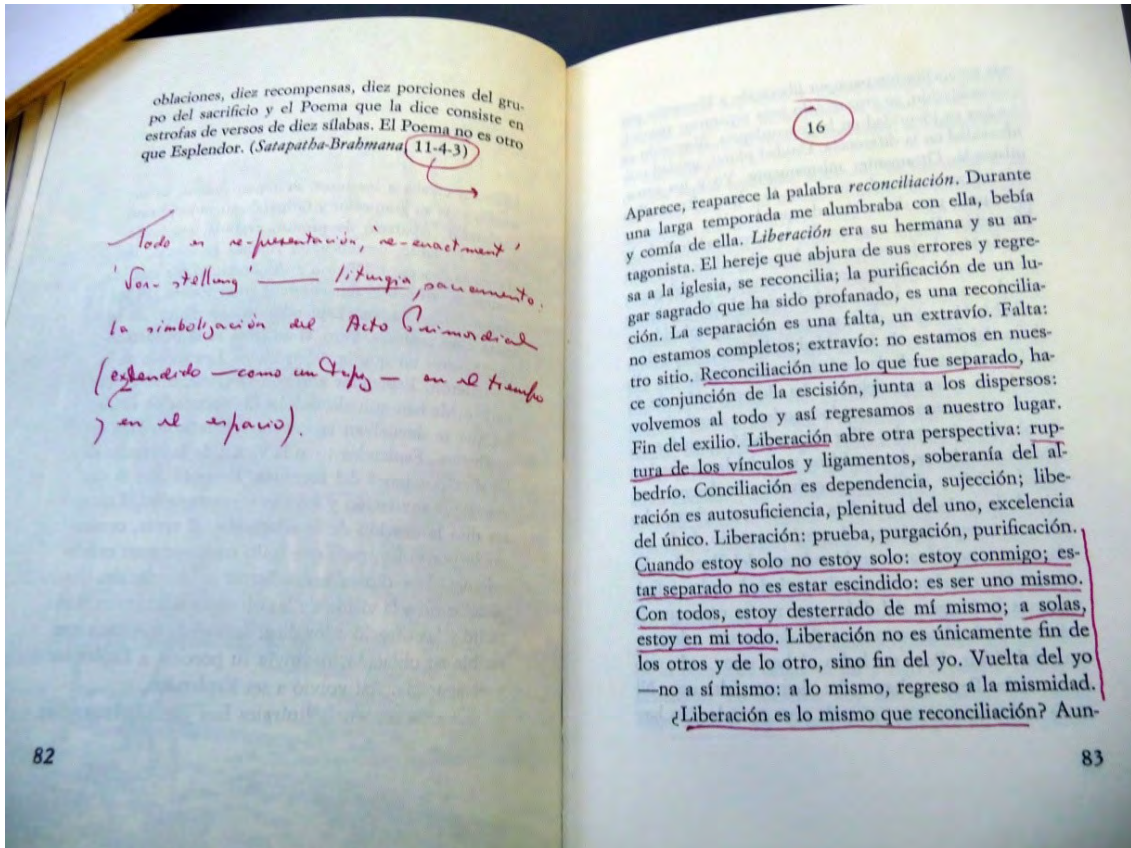
Dels deu volums, sis estan dedicats personalment per Paz a Panikkar. A jutjar pel nombre de subratllats, marques, anotacions i comentaris, alguns se'ls va llegir amb molta profunditat (com el *Mono gramático*, *Sor Juana Inés de la Cruz*, *El laberinto de la soledad*, o l'antologia de Pessoa feta per Paz).

És important mencionar que no sembla que totes les notes siguin de Panikkar, ja que en alguns llibres hi ha cal·ligrafies diferents. Per exemple, al volum *Selected poems* (una edició espanyola-anglesa) totes les anotacions són correccions poètiques de la versió anglesa, fetes amb una cal·ligrafia que no sembla la de Panikkar.

Adán en una quinta de la provincia portuguesa, sin mujer, sin hijos y sin creador: sin conciencia, sin trabajo y sin religión. Una sensación entre las sensaciones, un existir entre las existencias. La piedra es piedra y Caeiro es Caeiro, en este instante. Después, cada uno será otra cosa. O la misma cosa. Es igual o es distinto: todo es igual por ser todo diferente. Nombrar es ser. La palabra con que nombra a la piedra no es la piedra pero tiene la misma realidad de la piedra. Caeiro no se propone nombrar a los seres y por eso nunca nos dice si la piedra es un ágata o un guijarro, si el árbol es un pino o una encina. Tampoco pretende establecer relaciones entre las cosas; la palabra *como* no figura en su vocabulario; cada cosa está sumergida en su propia realidad. Si Caeiro habla

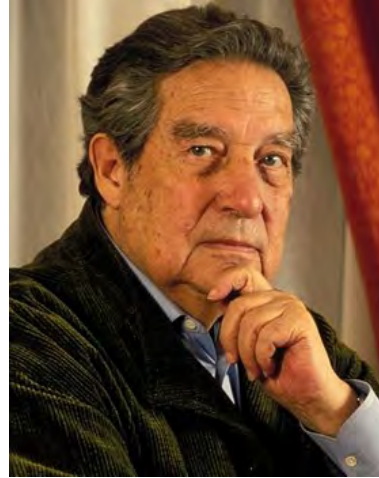

4.- Raimon Panikkar i Octavio Paz. Trobades a Delhi (1964) i a Mèxic (1984)

Naixement: 2 de novembre de 1918, Barcelona

Mort: 26 d'agost de 2010 (als 91 anys), Tavertet

Naixement: 31 de març de 1914, Mixcoac, Mèxic

Mort: 19 d'abril de 1998 (als 84 anys), Ciutat de Mèxic, Mèxic

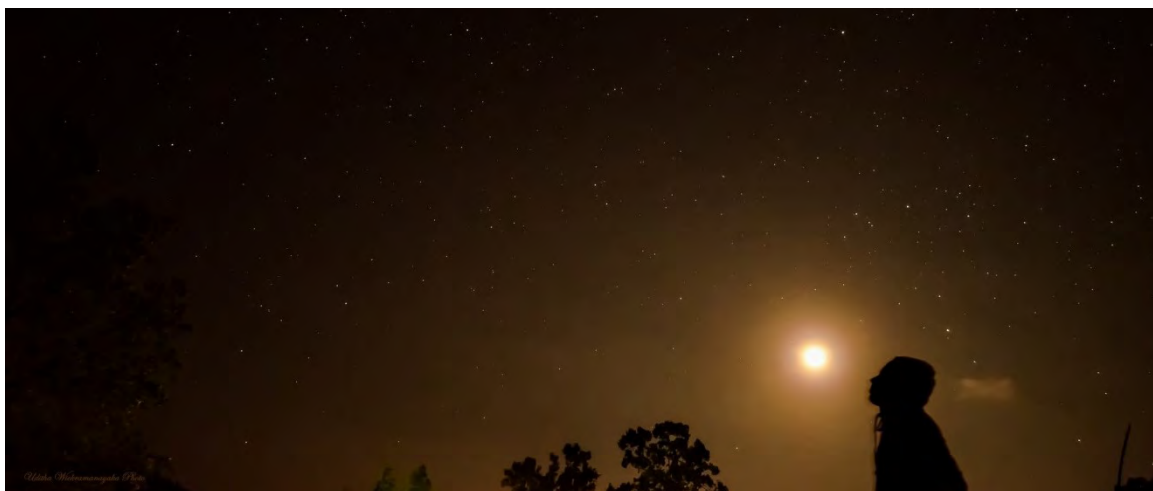
Vídeos converses a Mèxic en motiu del 70è aniversari de Paz:

[54m13s] http://www.elem.mx/multimedia/video_player/10034

[1h11m] http://www.elem.mx/multimedia/video_player/10035

5.- Panikkar i Paz de costat: fragments i poemes

L'home i l'univers

Hermandad

(Homenaje a Claudio Ptolomeo)

Soy hombre: duro poco
y es enorme la noche.
Pero miro hacia arriba:
las estrellas escriben.
Sin entender comprendo:
también soy escritura
y en este mismo instante
alguien me deletrea.

Octavio Paz, *Árbol adentro*

La història de la ciència és una història extàtica. L'Home és un observador. Sap que és un observador, però en definitiva no li interessa gaire. El que compta és l'observació, la imatge «objectiva» de la realitat. Allò que fascina són els anys llum, les galàxies, l'expansió de l'univers, els forats negres, els *big bang*, els quarks, les partícules elementals, la manifestació de l'energia i la seva transformació, els codis genètics, les reaccions químiques i les lleis físiques, tot plegat pulcrament embolicat en un llenguatge matemàtic, expressat en fórmules extraordinàriament atractives i de vegades força senzilles, que inclouen cada vegada més comportaments, que ens empenyen vers la Gran «Teoria Unificada» —de Tot— que sempre surt de trasantó. L'Home s'ha oblidat d'ell mateix.

[...]

Hi ha ordre en l'univers. De fet, hi ha un ordre admirable i esplèndid. Per descobrir-lo, no cal baixar a l'abisme imponent dels àtoms, o pujar a les altures de les galàxies. No cal adduir un «principi cosmològic antròpic» o un «projecte còsmic» per estar-ne convençut. N'hi ha prou amb mirar un infant, olorar una flor, reposar a la nit, enraonar amb un amic, fer de terrissaire, de sabater, o dedicar-se a l'agricultura [...] Ningú no pot negar que hi ha un disseny; només cal mirar.

Raimon Panikkar, *El ritme de l'Ésser*

El silenci

Silencio

Así como del fondo de la música
brotaba una nota
que mientras vibra crece y se adelgaza
hasta que en otra música enmudece,
brotaba del fondo del silencio
otro silencio, aguda torre, espada,
y sube y crece y nos suspende
y mientras sube caen
recuerdos, esperanzas,
las pequeñas mentiras y las grandes,
y queremos gritar y en la garganta
se desvanece el grito:
desembocamos al silencio
en donde los silencios enmudecen.

Octavio Paz, *Libertad bajo palabra*

El silenci és un símbol de la dimensió divina. És buit de so, buit de contingut, absent d'Ésser. És un símbol, no un concepte. Simbolitza l'Origen, el Principi, el Buit, l'Abisme, l'*Ungrund*, el Pare, «fons et origo totius Trinitatis» ('font i origen de tota la Trinitat'), com els agradava repetir als Concilis antics. A més, el silenci no es pot experimentar. Es pot comparar amb la consciència de l'absència, que és només la consciència concomitant d'una presència recordada o d'una manifestació esperada.

[...]

El silenci de la ment no és, òbviament, el pensament de l'absència de pensaments, ni la repressió del pensament. *Samadhi*, *satori*, il·luminació, despertar, *ekstasis*, meditació sense pensaments, etc., són, totes elles, paraules que assenyalen aquesta experiència, però aquesta experiència no està reservada als cims més alts dels «místics». Aquesta experiència és l'autèntica experiència humana.

Raimon Panikkar, *El ritme de l'Ésser*

El Misteri

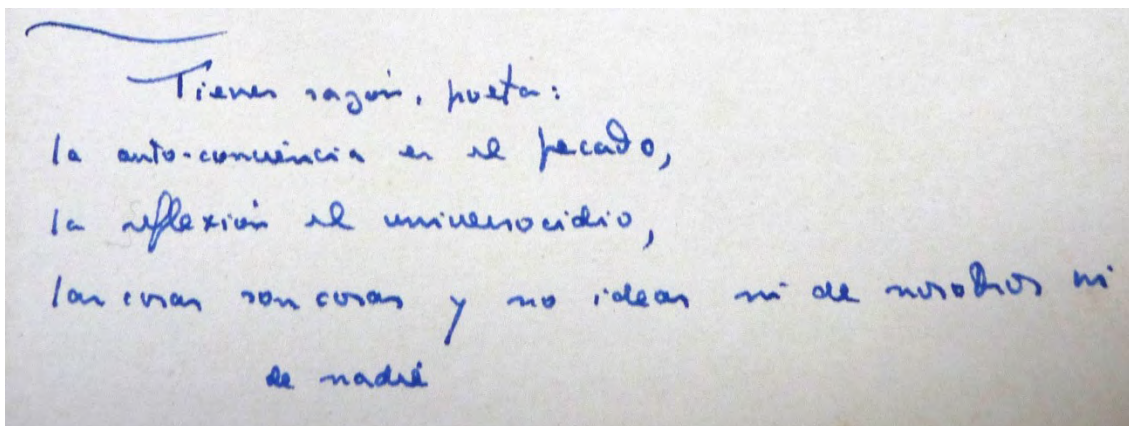
El misterio de las cosas (fragment)

El misterio de las cosas, ¿dónde está?
Si apareciese, al menos,
Para mostrarnos que es misterio.
¿Qué sabe de esto el río, qué sabe el árbol?
Y yo, que no soy más, ¿qué se yo?
Siempre que veo las cosas
Y pienso en lo que los hombres piensan de ellas,
Río con el fresco sonido del río sobre la piedra.

El único sentido oculto de las cosas
Es no tener sentido oculto.
Más raro que todas las rarezas,
Más que los sueños de los poetas
Y los pensamientos de los filósofos,
Es que las cosas sean realmente lo que parecen ser
Y que no haya nada que comprender.

Sí, eso es lo que aprendieron solos mis sentidos:
Las cosas no tienen significación: tienen existencia.
Las cosas son el único sentido oculto de las cosas

Poemes d'Alberto Caeiro, a *Fernando Pessoa: antologia*, traduït del portuguès per **Octavio Paz**. El subratllat és de **Panikkar** (també hi subratlla un altre vers significatiu: *cada cosa es una manera distinta de decir lo mismo*).

Tienen razón, poeta:
la auto-consciencia en el pecado,
la reflexión al universo existencial,
las cosas son cosas y no idean ni de nosotros ni
de nadie

“Poema-comentari” manuscrit de Panikkar en resposta als poemes d'Alberto Caeiro, a *Fernando Pessoa: antologia*.

Hi ha quelcom de misteriós en la pedra. No solament encarna pes, color, espai i temps, forma i contingut d'una manera única, sinó que també demostra una tenacitat i una independència misterioses. La ciència pot haver estudiat tot això amb el detall més escrupolós, però sempre topa amb la qüestió irreductible de *per què* les lleis de la natura —siguin les de la pedra, les dels seus constituents elementals o les de la nostra ment— es comporten de la manera que ho fan. L'atzar és tan misteriós com la necessitat, i la probabilitat tan intel·ligible com una conducta fixa. *¿Per què* la matèria, el temps, l'espai i la nostra ment són com són? *¿Per què* mostren i *tenen* la naturalesa que tenen?

[...]

L'única resposta real a una pregunta última és dir *amén*. Es així perquè és així, perquè no hi ha cap «perquè» darrere, perquè el nostre «per què» es veu sense sentit, i ni tan sols sabem *per què* preguntem «per què», i encara menys *què* estem preguntant amb el nostre «per què».

[...]

La pedra que tinc a la mà codifica tot l'univers, però el seu propi «codi» ha de ser entès com una cosa donada —de fet, com un do. Hi ha quelcom en la pedra que la fa pedra, i aquest «quelcom» és irreductible, d'alguna manera infinit i inexplicable. La pedra en tant que és pedra «empedreix» —encarna, si ho preferim— el misteri mateix de la realitat. La pedra en tant que és pedra és un abisme sense fons.

Raimon Panikkar, *El ritme de l'Ésser*

Visió advàitica

Fuente (fragment)

Todo es presencia, todos los siglos son este Presente.
¡Ojo feliz que ya no mira porque todo es presencia y su propia visión fuera de sí lo mira!
¡Hunde la mano, coge el fulgor, el pez solar, la llama entre lo azul,
el canto que se mece en el fuego del día!
Y la gran ola vuelve y me derriba, echa a volar la mesa y los papeles y en lo alto de su cresta me suspende,
música detenida en su más, luz que no pestaña, ni cede, ni avanza.
Todo es presente, espejo sin revés: no hay sombra, no hay lado opaco, todo es ojo,
todo es presencia, estoy presente en todas partes y para ver mejor, para mejor arder, me apago
y caigo en mí y salgo de mí y subo hasta el cohete y bajo hasta el hachazo
porque la gran esfera, la gran bola de tiempo incandescente,
el fruto que acumula todos los jugos de la historia, la presencia,
el presente, estalla
como un espejo roto al mediodía, como un mediodía roto contra el mar y la sal.

Octavio Paz, *Libertad bajo palabra*

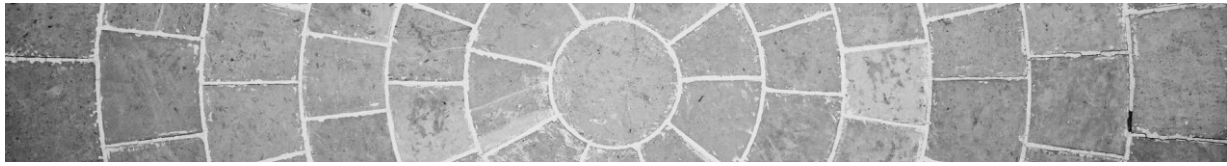
[...] la visió advàitica requereix una il·luminació d'una font superior de coneixement. Aquest tercer grau de coneixement neix, no quan veiem o coneixem, sinó quan som conscients que som vistos o coneguts. No és coneixement sensorial ni coneixement racional, però és inseparable de tots dos. No és irracionalisme. Sorgeix quan el dinamisme del coneixement inverteix la direcció, per dir-ho així: som conscients que en tocar som tocats, que en conèixer som coneguts. Hom és conscient que hi ha una il·luminació des de «dalt». Conec plenament una cosa, no pas quan la cosa és sensible de manera que la puc percebre amb els sentits, o intel·ligible de manera que puc entendre-la, sinó quan tant el subjecte com l'objecte són il·luminats per una llum que no ve de mi ni de l'objecte. Aquesta produeix aleshores una «comprensió» que és més que una experiència sensorial o racional; crea una unió entre subjecte i objecte que és d'un altre ordre que un toc sensorial o un contacte racional. És una participació més holística, que produeix una convicció que és més que física o racional.

Raimon Panikkar, *El ritme de l'Ésser*

L'ull no pot veure'l, ni les paraules revelar-lo;
no és conegut pels sentits, l'austeritat o les obres.
Quan la ment es purifica per la gràcia de la saviesa,
el veu per la contemplació —l'U sense parts.

Mundaka-upanisad III, 1,8 (triat per **Raimon Panikkar** a *L'experiència vèdica*, VI part).

La circularitat del temps

Viento entero (fragments)

El presente es perpetuo
Los montes son de hueso y son de nieve
están aquí desde el principio
El viento acaba de nacer
                                sin edad
como la luz y como el polvo
                                Molino de sonidos
el bazar tornasolea
                                timbres motores radios
el trote pétreo de los asnos opacos
cantos y quejas enredados
entre las barbas de los comerciantes
alto fulgor a martillazos esculpido
En los claros de silencio
                                estallan
los gritos de los niños
                                Príncipes en harapos
a la orilla del río atormentado
rezan orinan meditan

[...]

El presente es perpetuo
                                Llueve sobre mi infancia
llueve sobre el jardín de la fiebre
flores de sílex árboles de humo
En una hoja de higuera tú navegas
por mi frente
                                La lluvia no te moja
eres la llama de agua
                                la gota diáfana de fuego
derramada sobre mis párpados
Yo veo a través de mis actos irreales
el mismo día que comienza
                                Gira el espacio
arranca sus raíces el mundo
No pesan más que el alba nuestros cuerpos
  Tendidos

Octavio Paz, *Ladera este*

El círculo: solo si el tiempo es circular vale la pena romperlo (fragments)

[sobre Octavio Paz] Toda esta extraordinaria poesía es una repulsión a la vivencia circular del tiempo; toda ella representa una reacción profunda frente a lo que demasiada literatura ha convenido en considerar acaso el mayor obstáculo al progreso y el mayor impedimento a la modernidad.

[...]

La circularidad del tiempo representa, en primer lugar, que no hay momentos ontológica o extratemporalmente privilegiados en la vida de cualquier ser temporal. No hay progreso, esto es, avance lineal hacia un fin. Progreso puede solamente tener sentido si se admite un punto inicial del que uno se aleja o un punto final al que uno se acerca. Hay por el contrario, cambio, y hay puntos biográficamente más decisivos que otros, pero que lo son precisamente por su carga intemporal. Hay, ciertamente, crecimiento y madurez, esto es, hay asimilación y se dan momentos de mayor o menor densidad temporal, però no hay distancias distintas del inicio o del fin, el centro es siempre equidistante de cualquiera de sus puntos, la muerte no está más cerca en un momento que en otro, ni el nacimiento más lejos cuando más se vive. Todo momento está igualmente abierto a la trascendencia y todo momento tiene la misma carga de inmanencia.

Raimon Panikkar, *Octavio Paz*, Edición de Pere Gimferrer (Taurus 1982).

6.- *Blanco*. Poema

El 1967 Paz va experimentar combinant poesia i arts visuals amb el poema *Blanco*, en una edició d'una sola pàgina de més de 5 metres de llarg (que havia de ser enrotllada o plegada com un acordió), on es van succeint diferents signes tàntrics i pintures que es despleguen en una mena de ritual on s'engendren textos, que permeten diferents lectures per tal com estan ordenats temporal i espacialment.

El 2007, dins del Festival Temporada Alta, Frederic Amat va dirigir una obra construïda sobre aquest text de Paz, llegit pel propi Paz (veu gravada), Mario Gas, Lluís Homar i Paco Ibáñez; amb música de Pascal Comelade. L'obra fou concebuda com una dansa de signes amb veus i formes visuals i sonores que evoquen dibuixos tàntrics.

Fragment [6m29s]: <https://youtu.be/PS7m5OeJoss>

7.- Bibliografia

A part de les referències ja especificades als apartats 2 i 3, s'inclouen tot seguit els títols que s'han fet servir pels textos de l'apartat 5, i altres llibres relacionats.

- Gimferrer, Pere et al., '*Octavio Paz*', Edición de Pere Gimferrer, el escritor y la crítica, Taurus, 1982.
- Panikkar, Raimon, '*El ritme de l'Ésser*', Òpera òmnia vol. X tom I, Fragmenta, 2012.
- Panikkar, Raimon, '*L'experiència vèdica*', Òpera òmnia vol. IV tom I, Fragmenta, 2014.
- Paz, Octavio, '*Árbol adentro*', Seix Barral, 1987.
- Paz, Octavio, '*El arco y la lira*', Fondo de Cultura Económica, México, 2012.
- Paz, Octavio, '*Ladera este*', Círculo de Lectores, 1996.
- Paz, Octavio, '*Libertad bajo palabra*', Cátedra, 2014.
- Paz, Octavio, '*Vislumbres de la India*', Galaxia Gutemberg, 1997.
- Steiner, George '*La poesia del pensament*' (Traducció de Josefina Caball), Arcàdia, 2012.

Autoria de les imatges:

L'home i l'univers: [uditha wickramanayaka @ Flickr](#).

El silenci: [Hartwig HKD @ Flickr](#).

El misteri: [Manuel @ Flickr](#).

La visió advaita: [Shiranai @ Flickr](#).

La circularitat del temps: [Oliver Degabriele @ Flickr](#).

Portada i *Blanco*: **Frederic Amat**.